

מראי מקומות - עבודה זרה ג'

להן הז' מצוות, א"כ שוב אין להם שכר ת"ת, דהא אדרבה, שוב הוי הז' מצוות כשאר התורה, וא"כ אדרבה, הי' להם להיות חייב מיתה בשביל לימוד התורה שלהם, וכמו לימוד שאר התורה. וע"ז השיב הגמ' דבאמת אית להו שכר על הז' מצוות כאינו מצווה ועושה, וא"כ שפיר צריכין ללמוד התורה, כדי לעשות לקבל שכר זה להיות אינו מצווה ועושה, וא"כ ג"כ קיבל שכר על התורה כאינו

מצווה ועושה. נואף דודאי צריך ללמוד תורה כדי לדעת מה לעשות, אבל כמו דאינו מקבל שכר על עשיית הז' מצוות, אלא כמי שאינו מצווה ועושה, כן אין לו שכר על לימוד התורה שלו אלא כאינו מצווה ועושה. אולם לכאור' גם מבואר דאם לא היו ויתרו על הז' מצוות שלהם, גם הי' לו שכר על התלמוד תורה גופא (של הז' מצוות) בתורת מצווה ועושה. ולפי תי' הגמ' דהוי אינו מצווה ועושה, סיים הפנ"י דמה דאי' דהוי ככ"ג לאו דוקא, דכה"ג מקבל שכר כמצווה ועושה. וכ"כ הרשב"א בב"ק (לח.) והתוס' רי"ד כאן, דכ"ג לאו דוקא.

(ד) אלא כמי שאינו מצווה ועושה - לכאור' משמע דזהו רק בז' מצוות שלהם, אבל בשאר מצוות התורה אין להם אפי' שכר כאינו מצווה ועושה, דאל"כ אין חילוק בין הז' מצוות לשאר מצוות. אבל לכאור' ק', דהרמב"ם (מלכים י', י') כ' "בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשות אותה כהלכתה". ומדברי הרמב"ם משמע שיש לו שכר כאינו מצווה ועושה בכל המצוות (רק דכ' הרדב"ז שאין מניחין אותו לעשות מצוות שצריכים קדושה וטהרה, כגון תפילין, ס"ת, מזוזה). וכן נקט האבי עזרי (ת"ת א', י"ג, ד"ה שוב) בדעת הרמב"ם, דמקבל שכר על עשיית המצוות שלו. אולם ע' בדברות משה בקידושין (ח', ב', ד"ה ולמה) שכ' דאין כוונת הרמב"ם שיש לו שכר ע"ז, אלא רק שהגוי חושב שיש לו שכר, ובכה"ג אין מונעין אותו מלעשותה (ודלא כת"ת, שבת, וכו', דבמצוות אלו שפיר מונעין אותו מלעשותה), אבל באמת אין לו שכר על מצוות אלו. אולם הוסיף דעל מצוות שבין אדם לחבירו יש לו שכר, ובתורה אינו מצווה ועושה (ובענין זה, ע"ע בהסכמת הנצי"ב לספר אהבת חסד, דכ' שם לחדש דגוים

(א) לומר שאף על פי שמקיימין אותן, אין מקבלין עליהם שכר - ע' בשו"ת פני יהושע (ח"א, יו"ד, ג'), שדן על ספק לפני עור אצל גוים. וכ' דלכאור' הו"ל ספק דאורייתא, שהרי גם אסור מן התורה להכשיל גוים בדבר עבירה. ועפ"ז הק' דלכאור' זהו נפק"מ בשאלת הגמ' לקמן (ו.) אם טעם האיסור דמתני' הוא משום לפעי עור או משום דאזיל ומודה, ולמה לא הביא הגמ' נפק"מ זה. וכ' ליישב ע"פ הגמ' כאן, דכיון דעמד והתיר להן, א"כ שוב לא הוי לפני עור, ואינו אסור אלא שלא יעברו על ידינו (וכמבואר ברש"י לקמן (ו.)), ולכן אינו אלא מדרבנן. ושוב צידד דאולי איסור לפני עור קל הוא משאר איסורים, ובאמת כל ספק לפני עור אינו אלא מדרבנן, ואין חילוק בין ישראל לגוי, וא"כ שפיר לא הוי נפק"מ לקמן בין אם האיסור הוא משום לפני עור או משום דאזיל ומודה.

(ב) לומר שאע"פ שמקיימין אותן אין מקבלין עליהם שכר - ע' בגרי"ז על הרמב"ם (במכתבים בסוף הספר, עמ' 164) דמבואר מדבריו דמה דהתיר הקב"ה ממונן של הגוים אף אם קיימו המצוות, היינו היכא דקיימו המצוות ולא קיבלו עליהם לקיימם מדין תורת משה, אבל היכא דקיבלו על עצמן לקיים המצוות מדין תורת משה, אז הוי בגדר גר תושב, ושפיר קיבל עליו שכר, והוא מחסידי אומות העולם. וכע"ז הביא מהריטב"א במכות דף ט', ע"ש.

(ג) והתניא, ר"מ אומר מנין שאפי' עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככה"ג, וכו' - הק' הפני יהושע (ב"ק לח.), מהו הקו', הרי כל מה שאין להם שכר, היינו משום דלא עשו הז' מצוות, אבל ת"ת עדיין לא הי' שייך עד מתן תורה, וא"כ שפיר י"ל דכשלומדין תורה מקבלין שכר, שהרי אין שייך לומר שלא קיימוה, שעדיין לא הי' תורה ללמוד. ותי' ע"פ מש"כ מה דאי' בסנהדרין (הובא בתוס' כאן) דמה שיש להם שכר ת"ת הוא רק כשלומדין ענייני ד' מצוות, אבל בשאר דברי תורה, הא קיי"ל דגוי שעסק בתורה חייב מיתה. וע"כ ביאר דעכשיו דאמרי' דהתיר

(ח) **יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים- פרש"י**, השליך אך אברהם אבינו באור כשדים וכו', ואברהם בן נח הוא, שלא הי' בשעת מתן תורה. וכו' בהגהות מהרש"ם שיש להביא ראי' מכאן דהאבות קודם מתן תורה הי' להם דין בני נח [אולם ק"ק, למה לי לרש"י לפרש כן, הרי הגמ' דיבר בהא דקיימו כלל ישראל את התורה כשהיו ישראל, ומה לי אם אברהם הי' בן נח או הי' לו דין ישראל, רצ"ע].

(ט) **יבא נבוכדנצר ויעיד בחנני' וכו' שלא השתחוו לצלם- כ' התוס' רי"ד** דראה מקשים דאדרבה, יכול נבוכדנצר להעיד שכל כלל ישראל חוץ מחנניה וכו' השתחוו לצלם. ותירצו דאי"ז עדות, שהרי באמת אנדרטי של מלכים הי', ולית בה איסורא בהא דהשתחוו לה. ומ"מ משבח לחנני' וכו' בהא דאף לזה לא השתחוו. וכו' התורי"ד דאינו ניח"ל בתי' זה, שהרי מבואר בכמה דוכתי דלשם ע"ז עבדוה. ולכן תי' דאי"ז עדות כלל מה שישראל עבדו ע"ז, שהרי כמה פעמים עבדו חלק מכלל ישראל ע"ז, אלא דכל זמן דאי' צדיקים בישראל דלא עבדו, עדות הוא דקיימו כלל ישראל את התורה, אבל בגוים לא הי' מעולם צדיקים שקיימו הו' מצוות.

(י) **מצוה קלה יש לי וסוכה שמה- הק' התורת חיים**, והלא כמה מצוות קלות יש, ומאי שנא סוכה דנקט. ותי' דד' יתברך הי' רוצה ליתן להם מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, לפי שהם רוצים ליקח שכר על כל המצוות כישראל, שהרי אמרו תנה לנו מראש ונעשנה, וזה משמע כל התורה כולה. וא"כ, כוונת הגמ' הוא דמצוה קלה יש לי שהוא שקולה כנגד כל המצוות, שהרי כמה מצוות הם שקולים כנגד כל המצוות, כגון שבת ומילה וציצית, אלא שהן חמורות, דשבת יש בה חסרון כיס דביטול מלאכה, וכן ציצית משום דתכלת דמיה יקרים, ויש בה טורח גדול לחזור אחריו, ומילה יש בה צער גדול, אבל סוכה קלה וגם שקולה, לכן בחר במצוה זו דוקא.

(יא) **כיון שרואה שנתחייב עולם כלי"י, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים- הק' התורת חיים**, א"כ למה הוא חוזר ויושב על כסא הדין בכל יום ויום, הו"ל לישב מיד על כסא רחמים. ותי' דמי שיכול להתקיים בדין,

מחוייבים לעשות גמילות חסדים, וא"כ לדבריו יוצא דבחסד הם מצווים ועושים).

(ה) **אלא כמי שאינו מצווה ועושה- ע' בתוס' רי"ד דכ' דיש מדקדקין מכאן דאפי' אינו מצווה ועושה מקבלין שכר, רק לא כ"כ כמו מצווין ועושין, ומכאן זה הק' אהא דחתן פטור מקריאת שמע, ואין מניחין אותו, ולמה, הרי הוא רוצה שיהי' לו השכר של אינו מצווה ועושה, וא"כ איך מונעין אותו ממנו. וכן ק' בהא דהיו רוצין למנוע מיכל בת שאול מלהניח תפילין, למה, הרי יש לה שכר כאינו מצווה ועושה. ותי' דמה דמונעין החתן, היינו משום דאם עושה המצוה הרי הוא מחזי כיוהרא, דיכול לכוון לבו כשהכל אין יכולין לכוון. ולגבי מיכל בת שאול, כ' דרצו למחות בידה משום לאו דלא תוסיף עליו, דאיכא למ"ד דאין בנות ישראל סומכות, וא"כ היו רוצין למחות בה. אבל לגבי גוים אין חשש זה, שהרי אינם מצווים בלא תוסיף, וגם אין שייך הא דמחזי כיוהרא, וא"כ אין סברא למחות בידם.**

(ו) **גדול המצווה ועושה ממי שאינה מצווה ועושה- פ' תוס', משום שמי שמצווה ועשה דואג ומצטער טפי יותר פן יעבור, והוסיף הריטב"א בקידושין (לא). דלפום צערא אגרא. אולם הביא הריטב"א שם מרבנו הגדול דפ"י דכיון דמצוות אינם ניתנים לנו משום הנאת ד' יתברך, אלא לזכותינו, א"כ מי שהוא מצווה קיים גזירת המלך, ולפיכך שכרו הרבה יותר מזה שלא קיים מצות המלך, מ"מ אף הוא ראוי לקבל שכר, שהרי מוטב לבב וחסידות הכניס עצמו לעשות מצות ד' [דהיינו, דעיקר השכר אינו משום פעולת המצוה עצמה, אלא משום ששמע לדבר ד', וזה שייך רק במצווה ועושה].**

(ז) **יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר וכו'- פרש"י (ע"פ הגמ' בשבת) דהה' יתירה היינו לומר הששי, דהיינו ששי המיוחד, יום ששי בסיון, ובזה התנה עם מעשה בראשית. ועוד כ' המהרש"א, ע"פ הא דאי' דהקב"ה יצר מעשה בראשית באות ה', כמ"ש בהבראם. וא"כ, ה"ה שבסוף מעשה בראשית בא לרמוז על התנאי שהי' עם הששי, דהיינו יום קבלת התורה, וע"ע מש"כ עוד בזה.**

אחר מימרת ר"ל, וע' בטורי אבן שם),
דמדבר על חומר לימוד התורה, וכ"כ בספר
בית נדיב.

יד) חוט של חסד- פרש"י, נותן חינו בעיני
הבריות. והוסיף המהרש"א דכיון דדרך הוא
למנדד שינה בלילה שיהו פנים זועפות ביום,
אמר בעוסק בתורה ומנדד שינתו בלילה,
הקב"ה מושך עליו חוט של חסד, שהוא
מאירת פנים ביום.

טו) אין גיהנם לעתיד לבא, וכו'- כ' הר"ן בנדרים
(ח:), "לאו לאחר מיתה קאמר, דודאי איכא
גיהנם לרשעים, אלא לעתיד לבא לאחר
תחיית המתים קאמר, שאותן רשעים שיהיו
לחרפות לדראון עולם כדכתי' בדניאל לא
יהיו נידונן בגיהנם, אלא בהאי דינא
שהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, כדי שיהיו
אלו מצטערין ושיתרפאו בה צדיקים".

כגון צדיקים וחסידים גמורים, הם נידונים
במדת הדין, וכמו שאמרו חז"ל דהקב"ה
מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

יב) עם בריותיו משחק ועל בריותיו אינו משחק-
כ' התורת חיים דהטעם הוא דעם בריותיו
משחק, היינו לפי שהוא שמחה לפניו שברא
בריות טובות בעולמו. אבל על בריותיו,
דהיינו על עבירות שעושין אינו משחק, לפי
שהוא צער לפניו, שע"י כן חייבים כל"י,
והוא יתברך כביכול מצטער במפלתן של
רשעים.

יג) כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה,
מאכילין לו גחלי רתמים- יש לע', מה ענין
מימרא זה לכאן. וכ' בהג' ראמ"ה, שכ'
דבאמת מימרא זו צריך להיות הובא בסוגיין
אחר מימרת ר"ל, שהוא קאי על קרא דבלילה
שירו עמי, שהביא הגמ' לעיל, ואגב זה הביא
הגמ' הא דר' לוי (וכן בחגיגה הובא ר' לוי